

Ranko Bugarski

Kako je dozvoljeno braniti ćirilicu

Odgovor Siniši Stefanoviću povodom teksta „Šovinizam i ćirilica“ (Danas, 17-18. novembar)

G. Stefanović u svom reagovanju na moj intervju u Danasu (10-11. novembar) zaobilazi suštinu sporenja o Predlogu izmena i dopuna Zakona o službenoj upotrebi jezika i pisama. Naime, i kad bi se stepen ugroženosti ćirilice mogao izmeriti sveobuhvatno i objektivno (u što sumnjam), glavno pitanje ostalo bi kakve bi mere trebalo preduzeti za njenu zaštitu – afirmativne, koje se i ne pominju, ili pak restriktivne, koje podrazumevaju da se ćirilica štiti praktičnim proterivanjem latinice ne samo iz službene nego i javne upotrebe. Pri tome se zanemaruje očigledna činjenica da su sticajem istorijskih okolnosti srpsko društvo i srpska kultura već više od jednog veka temeljito dvopismeni. To se ne mora svakome sviđati, ali se tako osetljiva materija kao što su jezik i pismo naprosto ne može menjati preko noći, nasilnim administrativnim merama. I tu ne pomaže insistiranje na kulturnom nasleđu i na ćirilici kao osnovi srpskog identiteta. Drugim rečima, osnovno pitanje jeste da li je dozvoljeno braniti ćirilicu na način koji, između mnogih negativnih posledica, podrazumeva sledeće:

- grubo kršenje Ustava Republike Srbije i Zakona o zabrani diskriminacije, gde se izričito zabranjuje svaka neposredna ili posredna diskriminacija po osnovu jezika, što svakako uključuje i pismo; a diskriminacija je ovde očita kad se jedno pismo proglašava matičnim a drugo pomoćnim, ili kad se izdanja na ćirilici favorizuju poreskim olakšicama dok onima na latinici prete visoke kazne;

- prizivanje haosa u celokupnoj javnoj pisanoj komunikaciji u Srbiji, jer će ovako inoviran zakon biti teško ili nemoguće primenjivati; mnogi ljudi neće znati šta je dozvoljeno a šta kažnjivo, pri čemu se ne zna ni ko će sve to kontrolisati, prijavljivati prekršaje, tužiti, suditi...

- odricanje prava građanima Srbije da se i dalje javno služe obama pismima po slobodnom izboru, kako su već generacijama navikli, čime se narušava danas u Evropi i svetu priznata koncepcija jezičkih ljudskih prava, kodifikovana u mnogim međunarodnim dokumentima; Srbija se ne može preporučivati Evropskoj uniji osporavanjem njenih temeljnih vrednosti.

U vezi s ovim poslednjim, g. Stefanović priznaje samo nadležnost suverenog naroda, Narodne skupštine i ministarstava kulture i prosvete, ali ne i domaćih ili međunarodnih pravnih institucija; s omalovažavanjem pominje „neke nevladine organizacije“ i „postavljeno lice u kancelariji za ljudska prava“ (?), kojima ja navodno „dajem kompetencije“.

Osim toga, on potpuno ignoriše moje bitno upozorenje da pisma „pripadaju“ svim jezicima koji se njima pišu a ne narodima, kao što su i sami jezici u „vlasništvu“ svojih govornika, ma koje nacionalnosti oni bili, pa tako govori o „hrvatskoj standardnoj latinici“ kao neprihvatljivoj u srpskom jeziku. Međutim, podsećam da se u Srbiji srpskohrvatski jezik do njegovog zvaničnog ukidanja pisao srpskohrvatskom ćirilicom odnosno latinicom, a otada se piše srpskom ćirilicom odnosno latinicom, iz čega jasno sledi – u odsustvu nekog srpskohrvatskog naroda – da se nacionalne atribucije ovde odnose na jezik a ne na narod. Drugim rečima, kao što sam istakao i u intervjuu, oba pisma jesu pisma srpskog *jezika* samim tim što se ovaj nesporno njima piše, pa za termin „hrvatska standardna latinica“ u kontekstu Srbije nema opravdanja. Pitanje istorijskog porekla ovih pisama druga je stvar, koja nema veze s temom. I tako dalje – ovde nema prostora za komentarisanje još nekih Stefanovićevih tvrdjenja – na primer, da ja umesto naučne argumentacije „lamentiram nad niskom kulturom dijaloga“.

Na kraju, moj oponent tvrdi da sam „lišen validnih argumenata nužnih za racionalnu raspravu“ i da stoga od nje bežim. Podučavajući me kako „i za osporavanje postoji način i red“, on u istoj rečenici tvrdi da „posežem za denuncijacijama ideološko-političke prirode“, a malo niže, kako debatu o položaju i značaju ćirilice povezujem sa „ispoljavanjem šovinizma“. O tome ko ima argumente sudiće čitaoci, ali ovo što sledi potpuno su proizvoljne rutinske optužbe, inače svojstvene lošim polemičarima a nimalo primerene njegovoj “želji da bude pristojan“, i ja moram da ga pitam gde je pronašao osnov za njih. Dok na to ne odgovori nikakva dalja rasprava sa mnom nema smisla.